

עניני מלאכה שאינה צריכה לגופה - שיעור 167

I. להלל שבת לרפאות נכרי אם חשוב אינה צריכה לגופה ומותר במקום איבה

(א) עיין בעבודה זרה (כ"ו:) דיכולין לומר דידן דמנטרי שבתא מחללינן עלייהו דידהו דלא מנטרי שבתא לא מחללינן ותוספות (ע"ט) כתב דאין מתירין איסור דאורייתא משום איבה והשו"ע (ע"ל - ז) כתב דכותית אין מילדין אותה בשבת ועיין במ"ב (סק"ח) דאפילו אם נימא דמותר לחלל באיסור דרבנן משום איבה (אף דג"ז אינו ברור עיין פמ"ג) איסור דאורייתא בודאי אסור לכו"ע והשם ישמרנו ועיין באג"מ (ד - ט"ט) בזמננו מצד פרסום הידיעות ע"י כלי התקשורת והעיתונים יש חשש גדול שיכול להגדיל האיבה עד לרציחה ועוד כתב שלא יקחו שכר עבור הריפוי אבל לומר שע"ז יהא מלאכה הצריכה לגופה אין זה נכון וכתב החתם סופר (י"ד קל"ח) ואם יש חשש באיבה לסכנת נפשות יש להתיר אפילו מלאכה דאורייתא איברא כתב המהרי"ק (סימן קל"ז) דכל היכא שהוא מצד ההכרח והיראה הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה עיין בספר פסקי תשובות (סימן ע"ל) אפילו על איסור דאורייתא יש להתיר

(ב) עיין באג"מ (ב - קכ"ח) דאין למילף משו"ת מהרי"ק שעושה מצד ציוי אב שיחשב שא"צ לגופה דהא עיקר המצוה להאכילו א"כ צריך הוא ממש לאכילה אבל במה שניצול מפחד מיתה נחשב א"צ לגופה כמו בהריגת מזיקים ואם מבשל לאכילת נכרי משום פחד מיתה הוי כמו לזרוק לים שיש להחשיב א"צ לגופה

II. אין שבותים בבין השמשות

כתב הפמ"ג (ח"ב סימן ע"ג) דיש שבותים האסורים בביהש"ש כגון מלאכה שאצל"ג רק ע"י עכו"ם מותר כשהוא לצורך מצוה וכן אם היה טרוד ונחפז כ"כ המ"ב (ע"ט סק"ח)

III. הערות במלאכה שאינה צריכה לגופה

(א) אם מותר לכבות החשמל ע"י נכרי באופן שמתירים השו"ע (ע"ז - ה). אסור לכבות הנר בשביל שיישן החולה שאין בו סכנה (מ"ז רע"ח - סק"ז) ואינו דומה לגחלת של עץ בשביל שלא יזוקו בה רבים דהתם משום צערא דרבים משא"כ חולה שהוא יחיד (נ"ל רע"ח) וקשה ממפיס מורסא בשבת דמתירים משום צער דיחיד (שכ"ח - כ"ח) ועיין בבה"ל (ע"ט) דמה שאנו מתירין כשהוא להוציא ליחה הוא רק ביד ולא בכלי ולכן נחשב שבות דשבות במקום צער ואולי יש לומר דההיתר דצער הוא יותר קל מההיתר דחולה שאין בו סכנה וכן משמע מכתובות (דף ס:) דגונח יונק שלא כדרכו שהוא במקום צער ועוד יש לומר דכיבוי דליקה (הר"ן נפרק חזית דף ס"ח) שאני דיכול להגיע לידי מלאכה דאורייתא כי עלול לכוין בשעת הכיבוי ליהאנות לכל הפחות מהפחמים לכן אסר הר"ן אבל כיבוי חשמל או הגז שאין בו אפשרות לפחמים יתכן דמותר והמ"ב כתב כביה חמור משאר איסור דרבנן כיון דיש בו צד חיוב לכו"ע אבל כביה בזמן הזה שהוא של מתכת (חשמל) אין לו צד חיוב לכו"ע אבל לדעת החזו"א (סימן נ - סק"ט) יש בהדלקת וכיבוי חשמל איסור תורה משום בונה וסותר אבל הרבה פקפקו עליו ועיין עוד באג"מ (ג - מ"ז) ובמנחת שלמה (סימן ט) שלא ברור דפסיקת העלעקטרי באין דבר הדולק מזה אם יש בזה איסור דאורייתא ורוב הדעות הם להתיר לצורך מצוה ולכן התיר שם לומר לנכרי להפסיק האייר קאנדישאנער ביום קר בבית הכנסת ובחלק ג' (י"ד דף רפ"ז) אסר לפתוח ע"י נכרי וגם להאנות מהאור הקר

(ב) גחלת המונחת במקום שרבים ניזוקים בה יכול לכבותה בין היא של מתכת בין היא של עץ והרמב"ם אוסר של עץ (שנת מ"ז. ושו"ע ע"ל - כ"ז) ועיין במ"ב דהלכה כדעה

ראשונה והגר"א פסק כהרמב"ם ורבים לענין זה היינו כל שיש שלשה אנשים ואם יש תינוקות המטפחין אף פחות משלשה חשיבי כרבים (ש"כ כ"ה - הערה מ"ז צ"ס ר"ג. אויערבך) דמכיון שמצינו בכמה מקומות בש"ס דרבים היינו שלשה מסתבר דבדרבנן יש להקל בכה"ג דשכיח היזקא ושמעתי דהגרש"ז אויערבך התיר הסרת שלג וקרח מרשות הרבים ע"י נכרי ולא התיר צידת דבורים בסוכה ע"י ישראל משום דמצטער פטור מהסוכה

IV. לומר לנכרי שיעשה מלאכה שאינה צריכה לגופה במקום מצוה או צורך גדול כמו בשו"ע (ש"ז - ה)

א) עיין בשו"ת המהרש"ג (ז - ל"ד) שהבין מדברי הר"ן (פרק חצית זף ס"ח) דמלאכה שאינה צריכה לגופה הוא שבות חמור ואסור ע"י נכרי ואפילו בצורך גדול ולכן אסור לפרר טיט יבש מעל גבי בגדו וע"ע בשערי ציון (ש"ז - סקמ"ד) שהתיר משום מלאכה שאינה צריכה לגופה ע"י נכרי במקום כבוד הבריות ועיין בבה"ל (של"ז ד"ה "אין מילדין") שיש לו מהלך אחר דבדליקה צריך אנשים הרבה לכבות וכל אחד ואחד בכיבוי הוא מציל ממון ובשביל זה חששו דאם נתיר לומר לא"י לכבות יבוא להראות לא"י איך לכבות ומתוך זה יבוא גם הוא לכבות ולא התירו אלא לומר כל המכבה אינו מפסיד

ב) ובתשובות רע"א (י"א) כתב דלא מצינו דמותר לכבות נר ביו"ט ע"י נכרי לצורך דבר אחר דכיבוי הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה והוי שבות דשבות במקום מצוה דעיקרו דאורייתא

ג) ועיין במג"א (ש"ח - סקי"ג) דאסור להוציא מת אפילו ע"י עכו"ם דאין כאן שבות דשבות משום דמלאכה שאינה צריכה לגופה עיקרא דאורייתא וכן פסק המ"ב (ש"ח - סקי"ז) בשם המג"א ובא"ר מצדד בשם כמה פוסקים שסוברים להקל גם ברשות הרבים

ד) והמ"ב (ש"ט - סקל"ג) כתב שלא יצוה לא"י ליטול דג מן החבית של מים ולהניחו ביבשה ואע"פ שירא שמא ימות ויפסדו המים דלא מקילים איסור דאורייתא ע"י א"י במקום הפסד והוצאת הדג הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דהיה יותר נוח שנשאר חי

ה) בחג הסוכות שענפי אילן מאהילים על גבי סוכתו ופוסלים אותה אולי יש להתיר ע"י נכרי דכיון שאין הישראל צריך לענפים ורוצה רק שלא יפריעו לסוכה הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ונחשבת לשבות דשבות וגם יש לומר שקציצת ענפים כשאין צורך בהם כלל אין היא בכלל מלאכה וקל יותר ממלאכה שאינה צריכה לגופה (ספר מלכים חמניך זף רי"ז - ז)

ו) איברא במג"א (רי"ג ש"מ) וגם בבה"ל (ד"ה "צין ציד" צסוף הזף) באשה ששכחה ליטול צפרנים בע"ש ואירע ליל טבילתה בשבת בודאי לכתחלה נכון לה ליזהר שתאמר לעו"ג ליטלם ביד ולא בכלי אך בא"א ביד אף בכלי מותר דבזה מקרי מלאכה שאצל"ג שאין כוונה שלה להתאנות בזה רק לצורך טבילה ומדין זה הביא הגרש"ז אויערבך דאמירה לנכרי לעשות ע"י שנוי מותר במקום מצוה (שמירת שבת כהלכתה סימן ל - הערה מ"ו)

ז) וכן החכמת שלמה מתיר לישא קטן בכרמלית שאין יכול לילך ברגליו לומר קדיש בשבת דהוצאה זו רק לומר קדיש הוי מלאכה שאצל"ג ובכרמלית הוי שבות דשבות במקום מצוה ועיין באג"מ (ז - ח"ב) שהביא דברי החכמת שלמה להתיר נשיאת קטן שאין יכול לילך בכרמלית כשהוא מצטער

ח) המ"ב (ש"ט - סקי"ח) הביא המג"א שכתב שיש ליזהר שלא להעמיד בשבת המצודה לצוד בו עכברים אבל עיין בשמירת שבת כהלכתה (פרק כ"ה - הערה כ"ח) בשם הגרש"ז שזה רק גרמא של מלשאצל"ג ובכה"ג שמטרידים אותה מאד שרי בשבת ולכן אין כאן איסור מוקצה

ט) ואין לסמוך על דברים שנכתבים בשיעור הזה להלכה וצריך שאלת חכם בכל דבר